

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები - ძველის საკრედიტო სისტემის ნაწილი

გიორგი განერელია
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

საკრედიტო ბაზარი თავისი განვითარების მანძილზე თანდათან იხვეწება და სრულყოფილი ხდება. 21-ე საუკუნის დასაწყისიდან ევროპის განვითარებულ ქვეყნებში კომერციულ საბანკო სექტორს არსებით კონკურენციას უწევს სპეციალური საბანკო და არასაბანკო ინსტიტუტები, რომელთაგან პრიორიტეტულია არასაბანკო ორგანიზაციები. ამ ქვეყნებში მოქმედებს სპეციალური საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც არეგულირებს არასაბანკო და საბანკო დაწესებულებების ფუნქციონირების ფორმებსა და მეთოდებს. არასაბანკო დაწესებულებები კომერციული ბანკების მსგავსად ქვეყანის ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროს დაკრედიტებას ახორციელებენ. ამასთან ერთად გარკვეულ შემთხვევაში ადგილი აქვს დანაზოგების და შემოსავლების აკუმულაციას და სასესხო კაპიტალად ტრანსფორმირებას. სპეციალურ საკრედიტო ინსტიტუტებს ვიწრო სპეციალიზაცია განასხვავებს კომერციული საბანკო სექტორისგან, რადგან კომერციული საბანკო სექტორი დღეისათვის უნივერსალურ საკრედიტო სფეროს განეკუთვნება ნებისმიერ განვითარებულ ქვეყანაში. ეროვნული ბანკის მონაცემებით, დღეისათვის საქართველოს საკრედიტო სისტემის შემადგენლობაში შედის 79 მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები საკრედიტო ბაზრის აქტიური სტრუქტურული ელემენტები არიან და მნიშვნელოვნად განაპირობებენ საკრედიტო ბაზრების ინსტიტუციონალური სტრუქტურის ჩამოყალიბებას და მათ გამართულ ფუნქციონირებას.

საკვანძო სიტყვები: მიკროდაფინანსება; მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია; საკრედიტო სისტემა; მცირე ბიზნესის დაფინანსება; სამომხმარებლო სესხები; ბიზნეს-დაკრედიტება; საბანკო

სისტემა; სპეციალიზებული საბანკო დაწესებულებები; კაპიტალის დაგროვება; მიკროსაფინანსო სექტორი.

შესავალი

ნებისმიერი ქვეყნის საკრედიტო სისტემა მოიცავს: ცენტრალური ბანკი; კომერციული ბანკები; სპეციალიზებული საფინანსო-საკრედიტო ინსტიტუტები. მე-20 საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისამდე საქართველოს არ გააჩნდა საკუთარი ფულად-საკრედიტო სისტემა. საქართველოს საკრედიტო სისტემა მოიცავს: ცენტრალური ბანკები, კომერციული ბანკები, კვალიფიციური საკრედიტო ინსტიტუტები, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები. უცხოეთის განვითარებული ქვეყნების საკრედიტო სისტემისაგან განსხვავებით საქართველოს საკრედიტო სისტემის შემადგენლობაში არ შედიან საინვესტიციო ბანკები, იპოთეკური ბანკები.

თანამედროვე ეტაპზე კომერციულ საბანკო სექტორს არსებით კონკურენციას უწევს სპეციალური საბანკო და არასაბანკო ინსტიტუტები, რომელთაგან პრიორიტეტულია არასაბანკო ორგანიზაციები. არასაბანკო დაწესებულებები კომერციული ბანკების მსგავსად ქვეყნის ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროს დაკრედიტებას ახორციელებენ. სპეციალურ საკრედიტო ინსტიტუტებს ვიწრო სპეციალიზაცია განასხვავებს კომერციული საბანკო სექტორისგან, რადგან კომერციული საბანკო სექტორი დღეისათვის უნივერსალურ საკრედიტო სფეროს განეკუთვნება ნებისმიერ განვითარებულ ქვეყანაში.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოს საკრედიტო სისტემა მოიცავს: საბანკო სისტემას (საქართველოს ეროვნული ბანკი და კომერციული ბანკები) და სპეციალიზებულ არასაბანკო საფინანსო-საკრედიტო დაწესებულებებს.

საქართველოს ეროვნული ბანკის ფუნქციონირებას საფუძვლად დაედო 1995 წლის 23 ივლისს მიღებული კანონი „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“, რომელმაც სხვა საკანო-

ნმდებლო აქტებთან ერთად უზრუნველყო ქვეყნის ეროვნული ბანკის შეუფერხებელი ფუნქციონირება. სეზ-ის საქმიანობა რეგულირდება საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ ორგანული კანონით და საქართველოს კონსტიტუციით. საქართველოს ეროვნული ბანკი ქვეყნის ცენტრალური ბანკია, ანუ ბანკთა ბანკი, მთავრობის ბანკირი და ფისკალური აგენტი. საქართველოს ეროვნული ბანკის ძირითადი ამოცანაა ეროვნული ვალუტის მსყიდველობითი უნარის, ფასების სტაბილურობის მიღწევა, საფინანსო-საკრედიტო სისტემის ლიკვიდობის, გადახდისუნარიანობისა და საბაზრო ურთიერთობებზე დაფუძნებული მყარი ფუნქციონირების უზრუნველყოფა. ქვეყნის ფულად-საკრედიტო სისტემის ხერხემალს კომერციული ბანკები წარმოადგენენ. მათი კლიენტებთან ურთიერთობა კომერციული ხასიათისაა და ამდენად „კომერციული ბანკი საკრედიტო დაწესებულებაა, რომელიც მოგების მიღების მიზნით ეწევა საბანკო საქმიანობას“ (საქართველოს კანონი „კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ“ „საქართველოს საბანკო კანონმდებლობა“ თბ. 1996. გვ 48).

კვალიფიციური საკრედიტო ინსტიტუტების შექმნა საქართველოში დაიწყო 2012 წლიდან. კვალიფიციური საკრედიტო ინსტიტუტი იურიდიული პირია, რომელიც სახსრებს მოიზიდავს ოთხასზე მეტი ფიზიკური პირისაგან, ან რომლის მიერ ფიზიკური პირებისაგან მოზიდული სახსრების ოდენობა აღემატება ხუთ მილიონ ლარს, ვალდებულია, ეროვნული ბანკის მოთხოვნის შემთხვევაში, გაიაროს რეგისტრაცია ეროვნულ ბანკში და დააკმაყოფილოს ეროვნული ბანკის მიერ კვალიფიციური საკრედიტო ინსტიტუტისათვის დადგენილი მოთხოვნები. სპეციალურ საკრედიტო ინსტიტუტებს ვიწრო სპეციალიზაცია განასხვავებს კომერციული საბანკო სექტორისგან, რადგან კომერციული საბანკო სექტორი დღეისათვის უნივერსალურ საკრედიტო სფეროს განეკუთვნება ნებისმიერ განვითარებულ ქვეყანაში.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები ქვეყნის საკრედიტო სისტემის შემადგენელ - არასაბანკო ორგანიზაციას მიეკუთ-

ვნება, რომელიც კომერციული ბანკების ალტერნატივას წარმოადგენს.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები მომსახურებას უწევენ მენარმეებს და კომერციულ ბანკებს, რაც ხელს უწყობს სახელმწიფო ფინანსური სისტემის გაძლიერებას. **მიკროდაფინანსება** (ინგლისურიდან microfinance) არის ერთგვარი საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია ფინანსურ მომსახურებასთან, როგორც წესი, მცირე ბიზნესის სუბიექტებისათვის და გულისხმობს მცირე საწარმოებისათვის დაფინანსების წყაროებზე მარტივად ხელმისაწვდომობას.

ეკონომიკურ თეორიაში, მიკროდაფინანსება გულისხმობს სპეციფიკურ საფინანსო-საკრედიტო ურთიერთობებს ფინანსურ ორგანიზაციებსა და მენარმეობის მცირე ფორმებს შორის ტერიტორიული სიახლოვის და პირად ურთიერთობების პირობებში, რომლებიც ითვალისწინებენ ფინანსურ რესურსების დაგროვებას და მათი გამარტივებული წესით მიწოდებას მენარმეობის განვითარებისათვის სარგებელიანობის, მოკლევადიანობის, დაბრუნებადობის, ნდობის და მიზნობრივი გამოყენების პრინციპებზე.

მიკროდაფინანსების მიზნებია მცირე საწარმოების დაკრედიტების უალრესად დინამიური და ეფექტიანი სისტემის შექმნა და დამატებითი სტიმულირება წარმოების განვითარებასა და საქონლისა და მომსახურების განაწილებაში, აგრეთვე დახმარება მათთვის მოგების მიღებასა და კაპიტალის დაგროვების მიზნით გამოცდილების მიღებაში.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ საქართველოს კანონი 2007 წელს შეიქმნა, რის შემდეგ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების რეგისტრაცია და “მსუბუქი” რეგულირება საქართველოს ეროვნულ ბანკს დაევალა. მანამდე კი 2003 წელს სამოქალაქო კოდექსში გაჩნდა “სპეციალიზებული მიკროსაფინანსო ფონდის” ცნება. ის წარმოადგენდა გარდამავალ ფორმას დონორების მიერ დაფინანსებულ სუბსიდირებულ მიკროსაფინანსო პროგრამებსა და კომერციულ მიკროსაფინანსო ინდუსტრიას შორის. მაშასადამე, საქართველოში ყველაზე ძვე-

ლი მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები დონორების მიერ მხარდაჭერილი პროექტებიდან იღებს სათავეს.

კომერციულ ბანკებზე დაწესებული პირობები ხშირად გაუმართლებელია მენარმეებისათვის (განსაკუთრებით სესხის უზრუნველყოფისთვის), მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები კომერციული ბანკებისაგან განსხვავებით ახორციელებენ მცირე ბიზნესის დაფინანსებას რამდენიმე უპირატესობით და შედარებით დაბალი რისკით. მიკროდაფინანსების მიზნების მცირე სანარმოების დაკრედიტების უაღრესად დინამიური და ეფექტიანი სისტემის შექმნა და დამატებითი სტიმულირება ნარმოების განვითარებასა და საქონლისა და მომსახურების განაწილებაში, აგრეთვე დახმარება მათთვის მოგების მიღებასა და კაპიტალის დაგროვების მიზნით გამოცდილების მიღებაში.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები ფინანსური შუამავლობის სახეობაა, რომელიც კომერციული ბანკების ალტერნატივას წარმოადგენს. საქართველოში მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების საქმიანობა რეგულირდება საქართველოს კანონით „მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“. აღნიშნული კანონის მე-3 მუხლის თანახმად - მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია არის შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების ან სააქციო საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით დაფუძნებული იურიდიული პირი, რომელიც მისი განაცხადის საფუძველზე რეგისტრირებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ და ახორციელებს ამ კანონით გათვალისწინებულ საქმიანობას საქართველოს ეროვნული ბანკის ზედამხედველობით. იგი შეიძლება დაფუძნდეს როგორც შპს ან სააქციო საზოგადოება.

საქართველოში მოქმედი მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია უფლებამოსილია განახორციელოს მხოლოდ შემდეგი საქმიანობა: იურიდიული და ფიზიკური პირებისათვის მიკროსესხების, მათ შორის, სამომხმარებლო, სალომბარდო, იპოთეკური, არაუზრუნველყოფილი, ჯგუფური და სხვა სესხების (კრედიტების) გაცემა; ამ მიზნით საკრედიტო საგადახდო ბარათის გამოშვება; ინვესტირება სახელმწიფო და საჯარო ფასიან ქალაქებში; ფულადი გზავნილების განხორციელება; დ) სადა-

ზღვევო აგენტის ფუნქციის შესრულება; მიკროდაკრედიტება-სთან დაკავშირებული საკონსულტაციო მომსახურების განევა; სესხების (კრედიტების) მიღება რეზიდენტი და არარეზიდენტი იურიდიული და ფიზიკური პირებისაგან; იურიდიული პირების სანესდებო კაპიტალის წილების ფლობა, რომელთა ჯამური ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ამ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის სანესდებო კაპიტალის 15%-ს; აგრეთვე - საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა ფინანსური მომსახურებები და ოპერაციები: მიკროლიზინგი, ფაქტორინგი, ვალუტის გადაცვლა, თამასუქების, ობლიგაციების გამოშვება, რეალიზაცია, გამოსყიდვა და ამ ფინანსურ მომსახურებებთან და ოპერაციებთან დაკავშირებული სხვა ოპერაციები. საქართველოს კანონით „მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“ მე-6 მუხლის თანახმად, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის სანესდებო კაპიტალში ფულადი შესატანი არ უნდა იყოს 250000 (ორას ორმოცდაათი ათას) ლარზე ნაკლები. ამ თანხის ზემოთ წესდებით დადგენილი სანესდებო კაპიტალის სრული ოდენობის ფულადი ან/და არაფულადი ფორმით შევსება ხორციელდება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის მიერ გაცემული მიკროკრედიტის მაქსიმალური ჯამური ოდენობა ერთ მსესხებელზე არ უნდა აღემატებოდეს 50000 (ორმოცდაათი ათას) ლარს.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის („მისო“) სტატუსის მქონე საქართველოს ეროვნულ ბანკში დღეისათვის დარეგისტრირებული 79-მდე ინსტიტუტიდან უმრავლესობა თავისი შინაარსით სამომხმარებლო ფინანსების კომპანიას წარმოადგენს. მათი საქმიანობა აბსოლუტურად ლეგიტიმურია, მაგრამ გასესხება ეფუძნება არა მომხმარებლის ფინანსების ანალიზს, არამედ მის მიერ სესხის უზრუნველსაყოფად წარმოდგენილი ნივთის ან ქონების (ძვირფასეულობა, ავტომობილი ან უძრავი ქონება) შეფასებას, ხოლო სახსრები მიემართება არა ბიზნესის დასაფინანსებლად, არამედ ნემისმიერი სამომხმარებლო საჭიროებისათვის. აღსანიშნავია, რომ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები ბიზნეს-დაკრედიტებასთან ერთად გასცემდნენ

სამომხმარებლო სესხებს ან აწარმოებდნენ სალომბარდო ოპერაციებს, მაგრამ მათ საკრედიტო პორტფელში სესხების ამ სახეობის ხვედრითი წილი იყო მცირე. საინტერესოა, რომ წლების განმავლობაში სოფლის მეურნეობის ყველაზე მნიშვნელოვანი დამფინანსებელი მიკროსაფინანსო სექტორი იყო. სეპ-ის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობისთვის გაცემული სესხებით 2011-2013 წლებში მისო-ები ლიდერობდნენ. აღნიშნული ტენდენცია შეიცვალა მას შემდეგ, რაც საქართველოს მთავრობამ კომერციული ბანკების მეშვეობით დაიწყო იაფი აგროკრედიტის პროგრამის სუბსიდირება.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს ეკრძალებათ მოსახლეობისგან დეპოზიტების მოზიდვა. მისო-ები ასევე მოკლებულნი არიან შესაძლებლობას, მონაწილეობა მიიღონ ეროვნული ბანკის რეფინანსირების აუქციონში, ამიტომ დაფინანსების მთავარ წყაროს წარმოადგენს უცხოური სპეციალიზებული ფონდებიდან მიღებული სასესხო კაპიტალი და საბანკო კრედიტი. აღსანიშნავია, რომ საქართველოში მოქმედი სამი მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია (მის-ო კრედო; მის-ო ფინკა; მის-ო კონსტანტა) გარკვეული წლების საქმიანობის შემდეგ გარდაიქმნა კომერციულ ბანკად.

მიკროსაფინანსო ინდუსტრიის მნიშვნელოვან მხარდამჭერებს შორის არიან ევროპის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის ბანკი (EBRD), გერმანული KfW და საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია (IFC). ბოლო წლებში გაიზარდა აღმოსავლეთ ევროპიდან და ისრაელიდან კერძო ინვესტორების მიერ სექტორის დაფინანსება. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები ხელს უწყობენ ქვეყნის საფინანსო-საკრედიტო სისტემის განვითარებას.

დასკვნა

უცხოეთის ქვეყნების მსგავსად, სპეციალიზებული არასა-მთავრობო ორგანიზაციების (საო) გარდა დაარსდა მრავალი რეგულირებადი და ლიცენზირებული მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია, რაც გულისხმობს, რომ მდგრადი განვითარება და დადებითი ეფექტი ერთმანეთისგან განუყოფელია. გარდა ამი-

სა, მსოფლიო ბანკის ჯგუფი კერძო მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან თანამშრომლობს, რათა ბიზნეს ოპერაციების ყველა ასპექტში აქტიური საფინანსო პრაქტიკა დანერგოს. სათანადო და პასუხისმგებლიანი მიდგომისას, კერძო მიკროფინანსები მნიშვნელოვან დადებით ეფექტს ახდენენ ადამიანთა ცხოვრების გაუმჯობესებაზე.

ამრიგად, სპეციალური საბანკო და არასაბანკო საკრედიტო ინსტიტუტების საქმიანობის გაცნობა-გაანალიზებამ დაგვანახა, რომ ისინი თანამედროვე განვითარებულ ქვეყნებში საკრედიტო ბაზრის აქტიური სტრუქტურული ელემენტები არიან და მნიშვნელოვნად განაპირობებენ საკრედიტო სისტემის ინსტიტუციონალური სტრუქტურის ჩამოყალიბებას და მათ გამართულ ფუნქციონირებას. აქვე უნდა ავლნიშნოთ, რომ ისინი მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ქვეყნის მაკროეკონომიკურ სტაბილიზაციაში, განსაკუთრებით, ფინანსური კრიზისების პერიოდში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კანონი მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ ; 2006. 18. 07.
2. „კვალიფიციური საკრედიტო ინსტიტუტის საქართველოს ეროვნულ ბანკში რეგისტრაციის და რეგულირების წესის დამტკიცების შესახებ“. 2013. 20. 05.
3. ფული, ფულის მიმოქცევა დაკრედიტი. ცაავა გ; ბურდია-შვილი რ; მოსიაშვილი ვ. გამომც. „დანი“. 2017.
4. www.nbg.ge
5. www.mikrofinance.ge (საქართველოს მიკროსაფინანსო ასოციაცია)
6. www.ifc.org/microfinance

REFERENCES

1. Law of Georgia on Microfinance Organizations, Tbilisi, 2006. 18. 07.
2. “On the Order of Registration and Regulation Rules of Qualified Credit Establishment in Georgian National Bank”, 2013. 20. 05.

3. Money, Currency and Credit, G. Tsaava, R. Burdiashvili, V. Mosiashvili, publishing house “Dani”, 2017.

4. www.nbg.ge

5. www.mikrofinance.ge

6. www.ifc.org/microfinance

MICROFINANCE ORGANIZATIONS-THE PART OF THE CREDIT SYSTEM OF A COUNTRY

Giorgi Gacerelia,
PhD Student, GTU

RESUME

The credit market has been developing and it is becoming more perfect. In the developed European countries since the beginning of the 21st century the commercial banking sector has been challenged by special banking and non-banking institutions from which the main are non-banking organizations. The functioning and methods of banking and non-banking establishments are regulated by the legislative framework. The different spheres of the countries' economics are credited by non-banking establishments. Besides, the savings and incomes are accrued and transformed into crediting capital.

The special crediting institutions have their niche specialism unlike the commercial banking sector which is a part of the universal crediting sphere in any developed country. Nowadays, according to the data of the National Bank, 79 microfinance organizations are included into the Georgian credit system. The microfinance organizations are the active structural elements of the credit market. They play an essential role in forming of the institutional structure of the credit markets and condition their proper functioning.

Key words: Micro financing; microfinance organization; credit system; micro business financing; consumer credit; business crediting; banking system; specialized banking establishments; the accrual of funds; microfinance sector.